

Wiesław Sauter — historyk, pamiętnikarz i działacz kultury

HIERONIM SZCZEGÓŁA

Dr Wiesław Sauter — pisarz i historyk, nauczyciel i działacz społeczny jest swoją twórczością naukową i popularyzatorską od ponad 30 lat ściśle związany z Ziemią Lubuską. Także całą swoją pasję społecznikowską skierował na rzecz rozwoju kultury tego regionu.

Urodził się 11 maja 1905 roku w Strzyżowicach pow. Będzin, w rodzinie inteligenckiej. Ojciec, z zawodu nauczyciel, pracował w administracji kopalni. Po ukończeniu w 1923 roku Gimnazjum im. St. Staszica w Sosnowcu studiował na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego. Pracę nauczycielską rozpoczął w Gimnazjum im. Marii Magdaleny w Poznaniu w 1927 roku jako nauczyciel języka polskiego. W latach 1929—1932 jest nauczycielem, a od 1932 roku dyrektorem Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego w Międzychodzie. W okresie okupacji musi ukrywać się, gdyż jest poszukiwany przez policję niemiecką za działalność narodową na Pograniczu. Pracuje najdłużej jako drwal w nadleśnictwie Mosina.

Po wyzwoleniu organizuje szkolnictwo w Międzychodzie, a od kwietnia 1945 roku na Ziemi Lubuskiej, początkowo jako kierownik szkoły podstawowej w Nowym Kramsku na Babimojszczyźnie, a następnie wizytator szkół na Ziemi Lubuskiej. Ten okres pionierskiej pracy znamy dokładnie z pięknej książki Wiesława Sautera „Powrót na piastowskie ziemie” (Poznań 1961). Dziesięciolecie 1946—1955 spędza jako kierownik szkoły w Nowym Kramsku. Następne dziesięciolecie 1955—1966, tj. do chwili przejścia na emeryturę, pracuje jako polonista w Liceum Ogólnokształcącym dla Pracujących w Nowej Soli.

Praca zawodowa — chociaż wykonywana wzorowo — zawsze tylko w części wypełniała pracowite życie W. Sautera. Resztę zajmowała praca naukowa, publicystyka oraz niezwykle aktywna działalność kulturalna i społeczna.

Do literatury naukowej wszedł W. Sauter jako historyk Babimojszczyzny. Zresztą samo upowszechnienie terminu „Babimojszczyzna”

wiąże się bezpośrednio z jego twórczością. W. Sauter jest niewątpliwie najlepszym znawcą historii i folkloru regionu babimojskiego. Na czoło jego dorobku w tym zakresie wysuwa się monografia „Z walk o polskość Babimojszczyzny” (Poznań 1960). Tej samej problematyce poświęcone są też źródłowe artykuły W. Sautera: „Życie Polaków na Babimojszczyźnie w latach 1860—1945 w świetle archiwum Erbta” (1966). „Z walk o mowę polską na Babimojszczyźnie” (1966), „Awans kulturalny i społeczny ludności autochtonicznej w Polsce Ludowej” (1971), „Z dziejów ludności autochtonicznej na Ziemi Lubuskiej” (1972) i inne. Także wymieniona wyżej książka wspomnieniowa W. Sautera „Powrót na piastowskie ziemie” stanowi bogato udokumentowane źródło do okresu repolonizacji ziem zachodnich.

Wiele artykułów poświęcił W. Sauter przypomnieniu sylwetek „Ludzi spod znaku Rodła”. To on ocalił od zapomnienia sylwetki chłopskich działaczy narodowych z Pogranicza: Jana Cichego, Teodora . Spiralskiego, Stanisława Obsta, Feliksa Bednarkiewicza, Franciszka Weimanna, Franciszka Taberskiego, Stanisława Trochelepszego i wielu innych.

Dużo uwagi w swojej pracy badawczej poświęcił jednak W. Sauter dziejom szkolnictwa polskiego na Pograniczu. W 1959 roku opublikował w zbiorze „Nie damy pogrześć mowy” artykuł o szkole w Nowym Kramsku, a w 1966 roku artykuł „Z tradycji szkolnictwa polskiego na Ziemi Lubuskiej” (Rocznik Lubuski t. IV). Już w 1946 roku W. Sauter, jako jedyny z miejscowych autorów zaproszony został przez Instytut Zachodni w Poznaniu do udziału w opracowaniu monumentalnej monografii „Ziemia Lubuska” (1950). Napisał w niej rozdział o oświacie i był współautorem rozdziału o życiu kulturalnym.

Na podstawie rozprawy pt. „Szkolnictwo na Ziemi Lubuskiej w latach 1945—1965” uzyskał W. Sauter na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UAM w Poznaniu stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii. Fragmenty rozprawy opublikował w Roczniku Lubuskim (1968).

Bogaty jest także dorobek badawczy W. Sautera w zakresie folkloru babimojskiego. Przez wiele lat gromadził on bowiem materiał dotyczący pieśni, obrzędów i zwyczajów tego regionu. Do ważniejszych publikacji z tego zakresu należy zaliczyć: „O narodowej roli folkloru na Ziemi Lubuskiej” (1971), „Pieśni babimojskie” (1959), „Wesele babimojskie” (1963), „Wątki treściowe w pieśniach babimojskich” (1970) i inne. Z materiałów etnograficznych W. Sautera i jego konsultacji korzystali liczni badacze folkloru w Polsce.

Przygoda naukowa Wiesława Sautera zaczęła się jednak od... Fredry Jeszcze w latach 1927—1928 opublikował w „Kurierze Poznańskim”, który prowadził stały „Dział kultury i sztuki” szereg artykułów na te-

mat życia i twórczości Aleksandra Fredry oraz podał jako pierwszy do druku nieznane wiersze wybitnego komediopisarza. Zbierając materiał do pracy dyplomowej o Fredrze przestudiował archiwa rodziny Fredrów, gdzie zetknął się z wieloma ciekawymi materiałami rękopiśmieniowymi, zwłaszcza we dworze Szembeków w Siemianicach k. Kępna. Gdy po wojnie prof. Stanisław Pigoń przygotowywał do druku dzieła Fredry, korzystał także z uwag Sautera (zob. A. Fredro, *Dzieła wszystkie t. I*, Warszawa 1955 s. 361).

Do Fredry powrócił W. Sauter jeszcze tuż przed wojną, gdy w 1939 roku wydał w serii Biblioteka Komentarzy (wydawca St. Dippel) opracowanie „Zemsty” i „Ślubów panińskich”. Nakład ostatniej pracy został w całości zniszczony przez okupantów.

Wspomnieć wreszcie trzeba również o działalności literackiej Wiesława Sautera. Jest on przede wszystkim niezwykle interesującym pamiętnikarzem. Poza wspomnianym już „Powrotem na piastowskie ziemie” dwa inne jego utwory pamiętnikarskie uzyskały nagrody w konkursach Instytutu Zachodniego i Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich. Ostatnio ukończył natomiast kilkusetstronicowe „Wspomnienia z mojego życia”, w których piękną polszczyzną i w sposób niezwykle interesujący ukazał całe swoje bogate życie, którego najlepsze lata poświęcił pracy dla awansu kulturalnego Ziemi Lubuskiej.

Jego piękne opowiadania z życia Polaków na Babimojszczyźnie niejednokrotnie drukowało „Nadodrze” i inne pisma. Szereg z nich wydrukował też Eugeniusz Paukszta w antologii prozy i poezji o Ziemi Lubuskiej pt. „Odzyskane gniazda”. Od 1962 roku Wiesław Sauter jest członkiem Związku Literatów Polskich.

Z nazwiskiem W. Sautera ściśle związany jest również początek rozwoju lubuskiego środowiska naukowego. W założonym przy bardzo dużym jego udziale Lubuskim Towarzystwie Kultury od samego początku patronował wszystkim inicjatywom badawczym i naukowym. Sam kierował sekcją regionalną LTK, a redagowany przez niego Rocznik Lubuski stał się miejscem debiutów całego pokolenia lubuskich historyków i regionalistów. Po przejęciu Rocznika przez powstałe w 1964 roku Lubuskie Towarzystwo Naukowe rozpoczął wydawanie Zeszytów Lubuskich (do 1974 roku ukazało się 14 tomików), poświęconych poszczególnym miastom województwa zielonogórskiego oraz kulturze i folklorowi regionu. W. Sauter jest redaktorem interesującego tomu pamiętników „Ze wspomnień głogowian” (1973).

Był głównym inspiratorem i redaktorem wielu książek, zabiegał o papier, pieniądze, szukał kompetentnych konsultantów i recenzentów.

Odrębną kartę w życiu Wiesława Sautera stanowi wielokierunkowa działalność społeczna.

Zaczął ją jeszcze w gimnazjum sosnowieckim w harcerstwie, kontynuował na uniwersytecie jako prezes Akademickiego Koła Zagłębian. Podczas pracy w Międzychodzie zetknął się z problemem Pogranicza. Odtąd często będzie wyjeżdżał na Babimojszczyznę i do Międzyrzeckiego bądź z prelekcjami, bądź jako opiekun drużyny piłkarskiej na spotkania sportowe. Niemieckie akta policyjne z niezwykłą skrupulatnością odnotowały jego kolejne wystąpienia i kontakty z Polakami na Pograniczu. Za tę właśnie działalność musi się ukrywać podczas okupacji.

Pełną możliwość działalności społecznej uzyskuje dopiero po wyzwoleniu. Działalność społeczno-polityczna Wiesława Sautera jest tak bogata i różnorodna, że trudno ją jednoznacznie sklasyfikować. Z konieczności zatem trzeba ograniczyć się do pobieżnego wyliczenia ważniejszych funkcji, jakie w ubiegłym trzydziestolecu powierzono W. Sauterowi.

1. DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNO-POLITYCZNA

Od 1945 roku członek Stronnictwa Ludowego, później Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, delegat na kongresy i zjazdy Stronnictwa, przewodniczący Komisji Historii Ruchu Ludowego przy WK ZSL w Zielonej Górze, współautor Encyklopedii Ruchu Ludowego. Z ramienia Stronnictwa pełni nieprzerwanie od 1947 roku następujące funkcje: w latach 1947—1950 jest przewodniczącym Gminnej Rady Narodowej w Babimoście i radnym Powiatowej Rady Narodowej w Wolsztynie, od 1950 roku radnym Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze. W WRN był m.in. przewodniczącym sesji i zastępcą przewodniczącego Komisji Kultury, w latach 1945—1950 sekretarzem oddziału Polskiego Związku Zachodniego (w 1946 roku zorganizował w Babimoście Zjazd Polaków-Autochtonów), aktualnie jest członkiem, zresztą od wielu lat, Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu.

2. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Od 1959 roku jest członkiem Instytutu Zachodniego w Poznaniu, od 1964 członkiem-założycielem Lubuskiego Towarzystwa Naukowego. W latach 1965—1971 zasiadał w Radzie Naukowej Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich, a w latach 1970—1972 pełnił funkcję prezesa oddziału Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Zielonej Górze.

3. DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA

W latach 1945—1950 był organizatorem i kierownikiem Wiejskiego Domu Społecznego w Nowym Kramsku, działającego pod patronatem Polskiego Związku Zachodniego. W 1957 roku był współorganizatorem i do 1972 roku prezesem Lubuskiego Towarzystwa Kultury w Zielonej

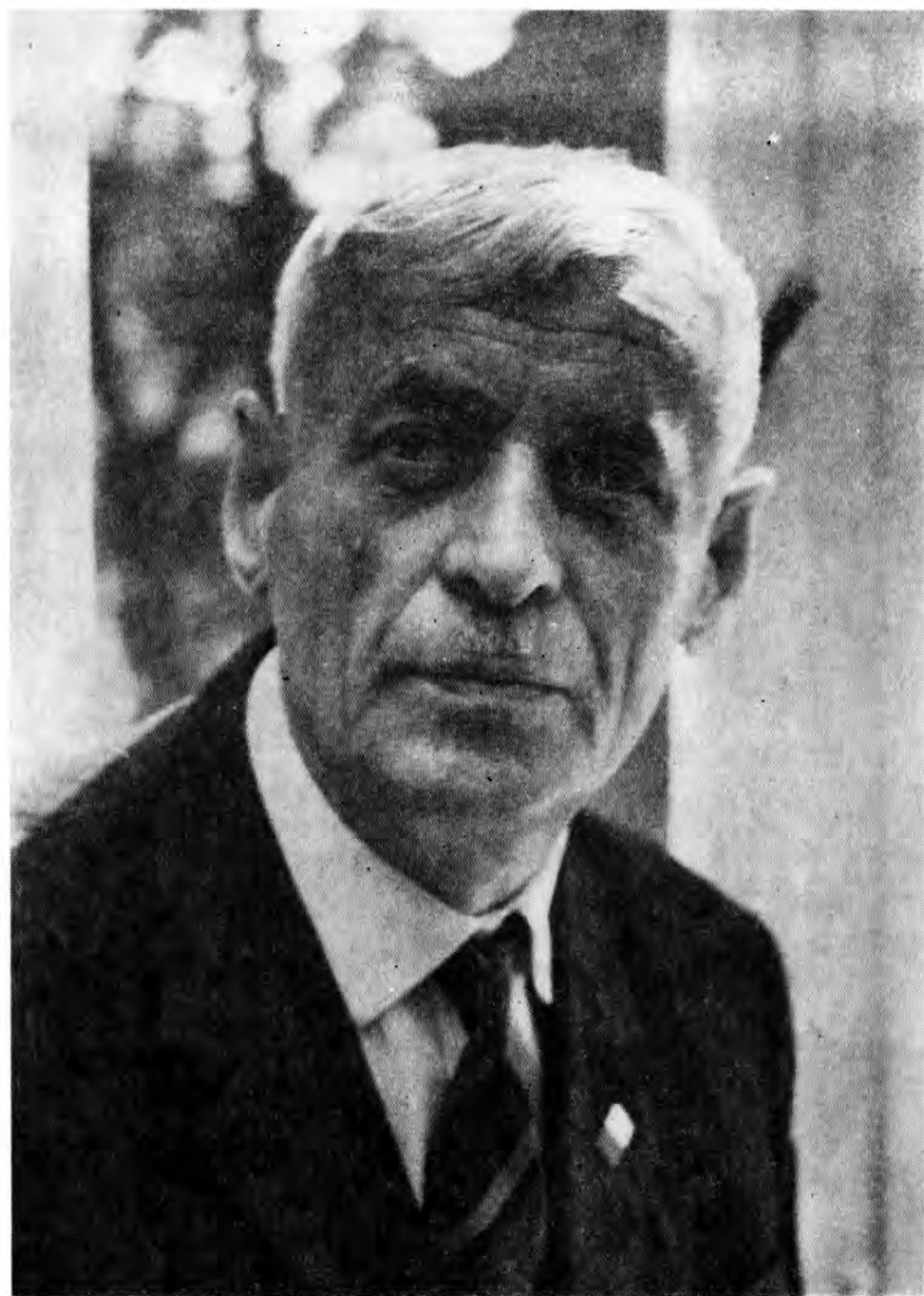
Górze. Towarzystwo w okresie jego prezesury należało do najaktywniejszych regionalnych stowarzyszeń społeczno-kulturalnych w kraju i stanowiło w pewnym okresie model, na podstawie którego tworzono podobne towarzystwa w innych regionach.

Był też członkiem wielu doraźnych komitetów organizacyjnych, jak np. Komitetu Organizacyjnego Kongresu Kultury Polskiej w 1966 roku. Wchodził też w skład różnych kolegiów redakcyjnych i rad wydawniczych, m.in. był przez kilka lat członkiem Społecznej Rady Wydawniczej „Tygodnika Kulturalnego”.

Sądzę, że ten daleki od wyczerpania rejestr wystarczy, aby wyrobić sobie pogląd o działalności społecznej doktora Wiesława Sautera.

Za działalność społeczną i zawodową został wielokrotnie wyróżniony wysokimi odznaczeniami państwowymi, odznakami honorowymi i nagrodami. Oto ważniejsze z nich: Złoty Krzyż Zasługi (1957), Order Sztandaru Pracy II kl. (1962), Odznaka Honorowa za Zasługi w Rozwoju Województwa Zielonogórskiego (1962), Złota Odznaka Zasłużonego Obywatela Ziemi Nowosolskiej (1962), Odznaka Zasłużonego Działacza Kultury (1965), Odznaka Tysiąclecia Państwa Polskiego (1965), Medal Tysiąclecia (1966), Odznaka Zasłużonego Działacza Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich (1966), Odznaka Honorowa Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich (1970), Odznaka Zasłużonego Pracownika Rad Narodowych (1971), Złota Odznaka Lubuskiego Towarzystwa Kultury (1972), Odznaka Zasłużonego Działacza Frontu Jedności Narodu (1974), Medal 30-lecia Polski Ludowej (1974), Odznaka Honorowa Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego (1975), Medal Zasłużonemu dla Rozwoju Instytutu Zachodniego w XXX rocznicę IZ.

Ponadto dwukrotnie otrzymał Lubuską Nagrodę Kulturalną (1958 i 1972), a w 1972 r. Nagrodę Nadodrza.

Bibliografia prac Wiesława Sautera

HIERONIM SZCZEGÓŁA

1927

1. *Zapomniany wiersz Fredry*. „Kurier Poznański” 1927, nr 131 s. 8.
2. *Nie opublikowany utwór Aleks. hr. Fredry*. „Kurier Poznański” 1927, nr 197 s. 8.
3. *Wspomnienia o Aleksandrze Fredrze*. „Kurier Poznański” 1927, nr 314 s. 8.
4. *U prawnuka Fredry*. Archiwum siemianickie. „Kurier Poznański” 1927 nr 406 s. 8.
5. *Nieznane wiersze Fredry*. „Kurier Poznański” 1927, nr 436 s. 8.
6. *„Gwałtu co się dzieje”. Przed jutrzejszą premierą*. „Kurier Poznański” 1927, nr 452 s. 8.
7. *Ze wspomnień o Kościuszcze*. „Kurier Poznański” 1927, nr 454 s. 8.
8. *Nieznane szczegóły z życia Fredry*. „Kurier Poznański” 1923 nr 497 s. 7.

1928

9. *List o Fredrze i listy Fredry*. „Kurier Poznański” 1928, nr 93 s. 7.
10. *Nieznane wiersze Fredry*. „Kurier Poznański” 1928, nr 140 s. 8.

1939

11. *Aleksander Fredro. Zemsta*. Poznań 1939. Biblioteka Komentarzy.

1946

12. *Potrzeby szkolnictwa średniego na Ziemi Lubuskiej*. „Szkolnictwo Wielkopolskie” 1946, nr 3.
13. *Stan szkolnictwa na Ziemi Lubuskiej*. „Polska Zachodnia” R. II: 1946, nr 9 s. 31.

* Wykaz nie obejmuje prac redakcyjnych, listów do redakcji, wywiadów oraz drobniejszych notek bibliograficznych i artykułów prasowych.

1947

14. *W nowe jutro*. „Tygodnik Katolicki” 1947, nr 12, ss. 94—95 (nowela).

1950

15. *Oświata*, (w:) „Ziemia Lubuska”. Poznań, ss. 502—514.
16. *Inne działy życia kulturalnego*. Tamże ss. 515—526.

1957

17. *Jan Cichy*. „Gazeta Zielonogórska” 1957, nr s. 3.

1958

18. *Stare obyczaje na wsi babimojskiej*. „Dziennik Ludowy” 1958, nr 237 s. 4.
19. *Głos w dyskusji na Krajowej Naradzie Działaczy Kult.-Oświatowych w dniu 18—19 grudnia 1958 r.*, (w:) O upowszechnienie kultury i oświaty. Warszawa 1959 ss. 60—64.
20. *Pieśni babimojskie*. „Nadodrze” 1958 nr 6, listopad-grudzień.
21. *Archiwum Erbta*. „Nadodrze” 1958, listopad-grudzień, ss. 1 i 11.
22. *Blaski i cienie*. „Nadodrze” 1958, maj ss. 1 i 15.
23. *Co zamierzamy zrobić*. „Nadodrze” 1958, listopad-grudzień, s. 8.
24. *Jeszcze Polska*. „Nadodrze” 1958, luty s. 4.

1959

25. *Pieśni babimojskie*. „Nadodrze” 1959, nr 5/11 s. 15.
26. *Pieśni babimojskie*. „Nadodrze” 1959, nr 4/10 s. 15.
27. *Pieśni babimojskie*. „Nadodrze” 1959, nr 1/7 s. 15
28. *Ogniska na Pograniczu*. W Nowym Kramsku. „Nadodrze” 1959, nr 3/9 s. 5.
29. *Nasz drogowskaz*. „Nadodrze” 1959, nr 9/15 ss. 1 i 2.
30. *Szkoła w Nowym Kramsku*, (w:) Nie damy pogrześć mowy. Zielona Góra 1959, ss. 102—124.
31. *Informacja o powstaniu i działalności Lubuskiego Towarzystwa Kultury w Zielonej Górze*, (w:) O rozwój społecznego ruchu kulturalnego. Warszawa 1959, ss. 28—42.

1960

32. *Sprawozdanie z obrad w sekcjach: Rola organizacji społeczno-kulturalnych i instytucji kulturalnych a potrzeby środowisk robotniczych*,

- (w:) Działalność regionalnych i lokalnych stowarzyszeń kulturalnych w środowiskach uprzemysłowionych. Warszawa 1960, ss. 58—59.
33. *Opracowanie z taśmy magnetofonowej rozmowy W. Sautera z Franciszkiem Taberskim z Podmokli Wielkich w lutym 1958.* W: Rocznik Lubuski t. II. Zielona Góra 1960, ss. 271—272.
34. *Opracowanie materiałów z archiwum Komisariatu w Kargowej, odnalezionego w Lesznie,* W: „Rocznik Lubuski” t. II. Zielona Góra 1960, ss. 273—280.
35. *Opracowanie z taśmy magnetofonowej rozmowy W. Sautera z J. Baczewskim w dniu 8.03.1958 r. w Dębnie Lubuskim.* W: Rocznik Lubuski t. II. Zielona Góra 1960, ss. 265—270.
36. *Jan Cichy.* W: Rocznik Lubuski t. II. Zielona Góra 1960, ss. 138—151.
37. *Z walk o polskość Babimojszczyzny.* Poznań 1960, ss. 217.
38. *Głos w dyskusji na Krajowej Naradzie Regionalnych i Lokalnych Towarzystw Kulturalnych (22—23 marca 1960 r.),* (w:) Stan i kierunki rozwoju regionalnych oraz lokalnych towarzystw kulturalnych. Warszawa 1960, ss. 30—31.
39. *Kolejna próba fałszerstw.* „Nadodrze” 1960, nr 6/21 s. 3.

1961

40. *Powrót na Ziemię Piastowskie.* Poznań 1961, ss. 144.
41. *Babimojski folklor.* W: „Poznaj swój kraj” 1961, nr 5 s. 12.
42. *Król Polaków.* W: „Odra” 1961, nr 22 s. 4.
43. *Powrót na piastowskie ziemie.* „Nadodrze” 1961, nr 12 s. 11.
44. *Z podmokłańskiej kroniki.* „Nadodrze” 1961, nr 11/38 s. 4.
45. *Babimost, miasteczko ludzi pracowitych.* „Gazeta Zielonogórska” 1961, nr 276 ss. 1—3.

1963

46. *Wesele babimojskie,* (w:) Odzyskane gniazda. Poznań 1963, ss. 216—221.
47. *Pożar,* (w:) Odzyskane gniazda. Poznań 1963, ss. 244—248.
48. *Poprawki do modelu.* „Nadodrze” 1963, nr 12/62 ss. 1 i 7.
49. *Bastiony polskości,* (w:) Odzyskane gniazda. Poznań 1963, ss. 202—209.
50. *Miłość książki polskiej,* (w:) Odzyskane gniazda. Poznań 1963, ss. 254—258.

1964

51. *Stali przy polskiej szkole.* „Nadodrze” 1964, nr 11/78 s. 4.

52. *Spółdzielczość mieszkaniowa na Ziemi Lubuskiej CZSBM 1959—1969*. Zielona Góra 1964, ss. 45.

1965

53. *Wstęp*, (w:) *Ziemia Lubuska* (album), Poznań 1965, ss. 5—17.

1966

54. *Z tradycji szkolnictwa polskiego na Ziemi Lubuskiej*. W: „Rocznik Lubuski” t. IV. Zielona Góra 1966, ss. 152—173.
55. *Z walk o mowę polską na Babimojszczyźnie*. W: „Rocznik Lubuski” t. IV. Zielona Góra 1966, ss. 350—357.
56. *Życie Polaków na Babimojszczyźnie w latach 1860—1945 w świetle archiwum Erbta*. W: Rocznik Lubuski t. IV. Zielona Góra 1966, ss. 86—126.
57. *Regionalizm czyli patriotyzm*. „Nadodrze” 1966, nr 20/115 ss. 1 i 5.
58. *Głos w dyskusji: Środowiska, kultura masowa, perspektywy*. „Nadodrze” 1966, nr 18/113 s.7.

1967

59. *Głos w dyskusji na zebraniu Komisji VIII. Społeczny ruch kulturalny — jego funkcja i perspektywy*, (w:) Kongres Kultury Polskiej 1966. Warszawa 1967 ss. 292—293.

1968

60. *Rozwój szkolnictwa polskiego w województwie zielonogórskim w latach 1945—1964*. W: Rocznik Lubuski t. V. Zielona Góra, ss. 159—180.
61. *Z zagadnień kulturalnych województwa zielonogórskiego*. „Zeszyty Lubuskie” 5 Zielona Góra 1968, ss. 87—95.
62. *LTK — co dalej? Nowe koncepcje*. „Nadodrze” 1968, nr 5/148 ss. 1 i 5.

1969

63. *Wspomnienia z Babimojszczyzny*. „Nowa Szkoła” 1969, nr 8—9 ss. 79—82.
64. *Rola organizacji społeczno-kulturalnych i instytucji kulturalnych a potrzeby środowisk robotniczych* (sprawozdanie z obrad sekcji na spotkaniu działaczy społeczno-kulturalnych w Żukowicach-Głogowie w dniach (27 i 28 marca 1969), (w:) Działalność regionalnych i lokalnych stowarzyszeń kulturalnych w środowiskach uprzemysłowionych. Warszawa 1969, ss. 58—59.

65. *Głos w dyskusji ze spotkania działaczy społeczno-kulturalnych w Żukowicach-Głogowie w dniach 27 i 28 marca 1969 r.*, (w:) *Działalność regionalnych i lokalnych stowarzyszeń kulturalnych w środowiskach uprzemysłowionych*. Warszawa 1960, ss. 52—55.
66. *Ze wspomnień starego działacza*. „Naprzód” 1969, nr 3, s. 1.
67. *Wstęp*, (w:) „Zeszyty Lubuskie” 6. Głogów. Zielona Góra 1969, ss. 5—6.
68. *Budownictwo mieszkaniowe w Nowej Soli*. Nowa Sól 1969, ss. 44.
69. *Niedziela wśród autochtonów*. „Naprzód” 1969, nr 17 s. 6.

1970

70. *Kultura ludowa ludności rodzimej na Ziemi Lubuskiej w zbiorach muzeów i izb pamiątek regionalnych województwa zielonogorskiego*. (w:) *Zeszyty Lubuskie* 10. *Ludność rodzima na Ziemi Lubuskiej. Folklor*. Zielona Góra 1970, s. 107—115 (wspólnie z B. Kołodziejką).
71. *Wątki treściowe w pieśniach babimojskich*, (w:) „Zeszyty Lubuskie” 10. *Ludność rodzima na Ziemi Lubuskiej. Folklor*. Zielona Góra 1970 ss. 63—84.
72. *Wstęp*. (w:) „Zeszyty Lubuskie” 9 *Ludność rodzima na Ziemi Lubuskiej. Dzieje i współczesność*. Zielona Góra 1970 ss. 5—11.
73. *Wstęp*, (w:) „Zeszyty Lubuskie” 8. *Międzyrzecz*. Zielona Góra 1970, ss. 5—6.
74. *Wstęp*, (w:) „Zeszyty Lubuskie” 7. *Drezdenko*. Zielona Góra 1970, ss. 5—6.
75. *Klub inteligencji w Międzyrzeczu*, (w:) „Zeszyty Lubuskie” 8. *Międzyrzecz*. Zielona Góra 1970, ss. 139—142.
76. *Wiano spod znaku Rodła*. „Nadodrze” 1970, nr 12, ss. 1 i 9.

1971

77. *O narodowej roli folkloru na Ziemi Lubuskiej*. „Lud” t. 55, 1971 ss. 11—14.
78. *Awans kulturalny i społeczny ludności autochtonicznej w Polsce Ludowej*, (w:) *Ludność rodzima na Ziemi Lubuskiej. Dzieje i współczesność*. Zielona Góra 1971, ss. 117—124.
79. *Z przeszłości Babimojszczyzny*, (w:) *Ludność rodzima na Ziemi Lubuskiej. Dzieje i współczesność*. Zielona Góra 1971, ss. 29—36.
80. *Wiano spod znaku Rodła*, (w:) *Mój dom nad Odrą*. Zielona Góra 1971, ss. 155—173.
81. *Towarzystwo Miłośników Ziemi Babimojskiej*, (w:) *Ludność rodzima na Ziemi Lubuskiej. Dzieje i współczesność*. Zielona Góra 1971, ss. 125—132 (wspólnie z A. Kicińskim).

82. *Ostrożnie z nakręcaniem zegara*. „Nadodrze” 1971, nr 6/225 ss. 1 i 5.
 83. *Wstęp*, (w:) *Zeszyty Lubuskie* 11. Gubin. Zielona Góra ss. 5—6.
 84. *Ludzie spod znaku Rodła*. „Kalendarz Lubuski” 1972. Zielona Góra 1971, ss. 73—78.

1972

85. *Słowo wstępne* (w:) *Lubuskie Towarzystwo Kultury 1957—72*. Zielona Góra 1972, ss. 5—8.
 86. Wspólnie z J. Łomskim. *Filmy krótkometrażowe Klubu Filmowego Sekcji Twórczej LTK zrealizowane w latach 1957—1972*, (w:) *Lubuskie Towarzystwo Kultury 1957—72*, ss. 77—85.
 87. *Jan Cichy*. „Przegląd Lubuski”. Zielona Góra, ss. 137—142.
 88. *Teodor Spiralski*. „Przegląd Lubuski”. Zielona Góra 1972, nr 2, ss. 105—110.
 89. *Z dziejów ludności autochtonicznej na Ziemi Lubuskiej*, (w:) *Ruch ludowy na Ziemiach Zachodnich i Północnych w Polsce Ludowej*. Warszawa 1972, ss. 291—308.
 90. *Wytrwali i wygrali*. „Kalendarz Lubuski” 1973. Zielona Góra 1972, ss. 173—177.
 91. *Kształty przyszłości*. „Nadodrze” 1972, nr 24/269 ss. 1 i 5—6.
 92. *Z przeszłości szkolnictwa podstawowego w powiecie strzelecko-krajeńskim*. „Zeszyty Lubuskie” 12. Ziemia Strzelecko-Krajeńska. Zielona Góra 1972 ss. 117—125 (wspólnie z F. Grasiem).
 93. *Wstęp* (w:) „Zeszyty Lubuskie” 12. Ziemia Strzelecko-Krajeńska. Zielona Góra 1972, ss. 5—7.

1973

94. *Babimojszczyzna*. „Kalendarz Lubuski” 1974. Zielona Góra 1973, ss. 119—123.

1974

95. *Stanisław Trochelepsz*y, (w:) *Spod znaku Rodła*. Zielona Góra 1974, ss. 103—104.
 96. *Franciszek Weimann*, (w:) *Spod znaku Rodła*. Zielona Góra 1974, s. 105.
 97. *Franciszek Taberski*, (w:) *Spod znaku Rodła*. Zielona Góra 1974, ss. 101—102.
 98. *Teodor Spiralski*, (w:) *Spod znaku Rodła*. Zielona Góra 1974, ss. 96—100.
 99. *Stanisław Obst*, (w:) *Spod znaku Rodła*. Zielona Góra 1974, ss. 88—89.

100. *Feliks Bednarkiewicz*, (w:) *Spod znaku Rodła*. Zielona Góra 1974, ss. 71—72.
101. *Pierwsza szkoła i pierwsze żniwa*. „Nadodrze” 1974, nr 14/312 s.8.
102. *Wspomnienie o jednym z „witaszkowców” (o Stefanie Balickim)*. „Nadodrze” 1974, nr 16/314 ss. 7.
103. *Jan Cichy*, (w:) *Spod znaku Rodła*. Zielona Góra 1974, ss. 75—79.
104. *Niezlomna Ziemia Babimojska*. (w:) „Za Wolność i Lud” 1973, nr 9 s. 10—12.